

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/135/2006

POLACY O ŻYCIU NA WSI I W MIEŚCIE – OPINIE Z LAT 1998 I 2006

KOMUNIKAT Z BADAŃ

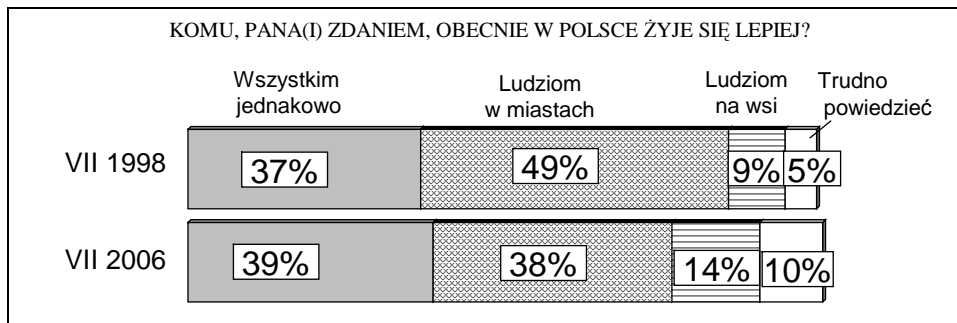
WARSZAWA, WRZESIEŃ 2006

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

- ❖ W porównaniu z rokiem 1998 pogorszyły się opinie o poziomie życia w mieście, nieco poprawiły się natomiast oceny dotyczące standardu życia na wsi. Obecnie 39% badanych uważa, że wszyskim w Polsce żyje się jednakowo. Równie liczna grupa (38%, spadek o 11 punktów) jest zdania, że lepsze są warunki życia w mieście, a co siódmy respondent (14%, wzrost o 5 punktów) lepiej ocenia poziom życia na wsi.

- ❖ Wiejska egzystencja kojarzy się większości respondentów ze zdrowym stylem życia (71% wskazań), choć także z codziennym trudem i ciężką pracą (61%). Życie w mieście natomiast jest zdaniem większości nerwowe i nacechowane pośpiechem (71%), lecz zarazem interesujące (57%); znacznie częściej też życie w mieście niż na wsi niesie z sobą, według badanych, poczucie niepewności jutra (41% wobec 20%). W stosunku do roku 1998 pogorszyły się opinie o pewnych wymiarach życia w mieście (rzadziej postrzegane jest jako interesujące, bardziej wiąże się z niepewnością jutra), nieco poprawiły się natomiast w tym względzie oceny wiejskiej egzystencji.
- ❖ Szanse życiowe mieszkańców wsi postrzegane są jako znacznie mniejsze niż mieszkańców miast, szczególnie w dziedzinie samorealizacji i samorozwoju oraz dostępu do wysokiej pozycji społecznej i dobrego wykształcenia, nieco mniej krytycznie oceniane są tylko ich możliwości osiągnięcia godziwego poziomu życia. W porównaniu z rokiem 1998 opinie te nieco zmieniły się na korzyść wsi, jedynie ocena szans edukacyjnych nie uległa zmianie.

1998				2006		
Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości [...] czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?						
Mniejsze	Takie same	Większe		Mniejsze	Takie same	Większe
48%	45%	2%	osiągnięcia godziwego poziomu życia	40%	48%	6%
56%	42%	1%	zdobycia dobrego wykształcenia	56%	40%	2%
65%	29%	2%	osiągnięcia wysokiej pozycji społecznej	58%	33%	3%
64%	32%	1%	rozwijania swoich zdolności i zainteresowań	59%	35%	2%

W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Z naszych badań wynika¹, że w ciągu ostatnich ośmiu lat znacznie wzrosła w Polsce atrakcyjność wsi jako miejsca zamieszkania. Przybyło mieszkańców miast, którzy twierdzą, że gdyby mieli taką możliwość, chcieliby się przenieść na wieś. Życie na wsi coraz bardziej akceptują też jej mieszkańcy². Tego typu pozytywne zmiany stosunku Polaków do wsi mogą być konsekwencją objęcia polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną UE. Zdaniem socjologów wsi³, po dwóch latach doświadczeń okazało się, że polscy rolnicy dobrze radzą sobie na unijnym rynku, wieś potrafi też wykorzystać pieniądze z unijnych funduszy. Poprawiło to nie tylko samoocenę mieszkańców wsi, ale także jej wizerunek w opinii mieszkańców miast. Wieś staje się ponadto coraz bardziej atrakcyjna dla ludzi wykształconych i zamożnych, którzy decydując się na zamieszkanie w podmiejskich wsiach zazwyczaj dojeżdżają do pracy w mieście, ale w zamian mają szansę na większy komfort życia (własny dom z ogrodem) z dala od uciążliwości miejskiego środowiska.

Interesujące jest, czy wzrostowi atrakcyjności wsi w latach 1998–2006 towarzyszą zmiany opinii o warunkach życia na wsi i w mieście oraz o szansach życiowych ludzi mieszkających w tych środowiskach⁴.

¹ Zob. komunikat CBOS „Czy chcemy mieszkać na wsi czy w mieście?”, lipiec 2006 (oprac. B. Wciórka).

² Tamże, badania ukazują jednak, że dla swoich dzieci Polacy wybraliby miasto.

³ Zob. komentarz B. Fedyszak-Radziejowskiej w artykule W. Szackiego, *Marzy nam się wieś*, „Gazeta Wyborcza”, 17 sierpnia 2006 roku, oraz pracę zbiorową: *Polska wieś 2006. Raport o stanie wsi*, pod red. J. Wilkina i I. Nurzyńskiej, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2006.

⁴ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia”(194), 1-4 lipca 2006 roku, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=950).

KOMU ŻYJE SIĘ LEPIEJ – MIESZKAŃCOM WSI CZY MIAST?

Opinie Polaków na temat poziomu życia na wsi i w mieście podlegały w ostatnim ćwierćwieczu (1980–2006) znacznym zmianom.

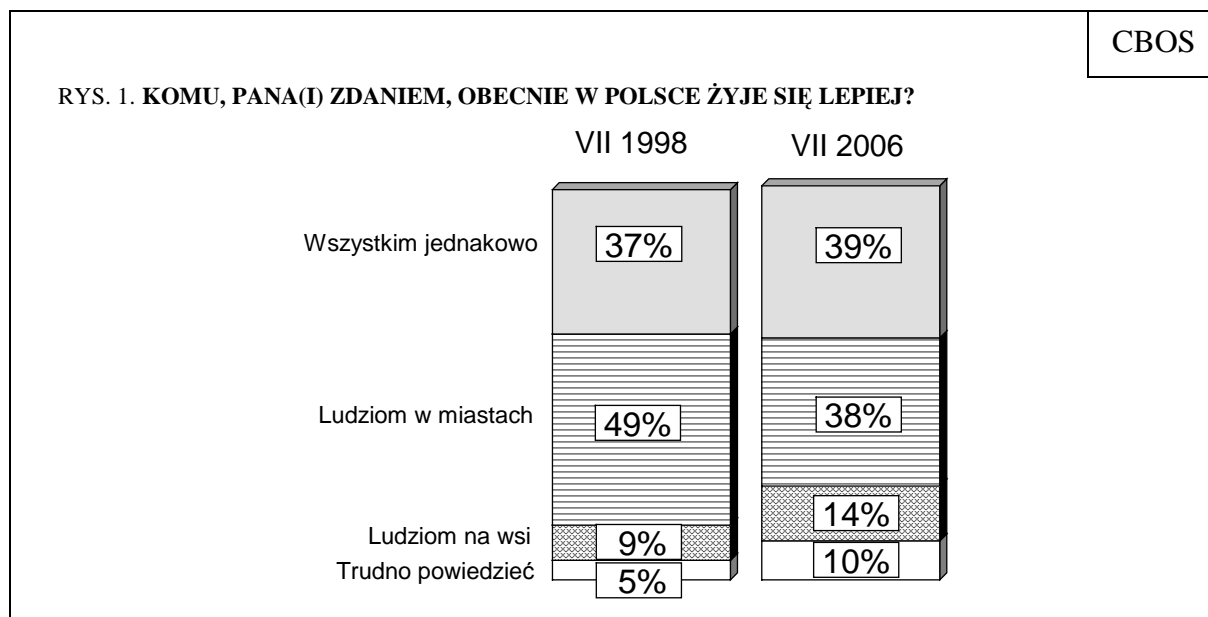
Tabela 1

Komu, Pana(i) zdaniem, obecnie w Polsce żyje się lepiej?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	1980*	1981*	1990	XII 1993	III 1995	VII 1998	VII 2006
	w procentach						
Wszystkim jednakowo	19	19	48	58	60	37	39
Ludziom w miastach	43	9	16	16	22	49	38
Ludziom na wsi	29	63	26	18	13	9	14
Trudno powiedzieć	9	9	11	8	5	5	10
Wyniki z roku '80 zaczerpnięto z pracy zbiorowej: <i>Polacy '80</i> , IFiS PAN, Warszawa 1981, a z roku '81 – <i>Polacy '81</i> , IFiS PAN, Warszawa 1982							

Pogorszenie się w 1981 roku materialnych warunków życia, a zwłaszcza poważne trudności z zaopatrzeniem w żywność spowodowały, że o ile jeszcze w 1980 roku przeważająca liczba badanych wskazywała na lepsze warunki życia w mieście, o tyle rok później większość oceniła, że lepiej żyje się na wsi (tak korzystny dla wsi układ opinii nigdy się już nie powtórzył).

Od początku lat dziewięćdziesiątych, czyli od pierwszych lat przemian systemowych, aż do roku 1998 przeświadczenie o wyższym standardzie życia na wsi systematycznie słabło, wyraźnie umacniała się natomiast opinia, że lepiej żyje się w mieście. W latach 1990–1995 znacznie wzrosło też dominujące w tym okresie przekonanie, że poziom życia jest jednakowy niezależnie od miejsca zamieszkania, jednak popularność tego poglądu znacznie zmalała w 1998 roku i od tego czasu już nie uległa zmianie. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych co drugi badany uważał, że lepiej żyje się mieszkańcom miast (opinia ta była ponad pięciokrotnie częstsza niż pogląd przeciwny, według którego lepiej żyje się na wsi). Jednak w 2006 roku znacznie zmalała grupa osób przekonanych o wyższym poziomie życia w miastach, nieco przybyło natomiast tych, które wyżej oceniają standard życia na wsi. Zwraca uwagę fakt, że ta stosunkowo niewielka poprawa opinii dotyczących życia na wsi koresponduje z odnotowanym w ostatnich ośmiu latach wzrostem atrakcyjności wsi jako miejsca zamieszkania.

Obecnie prawie dwie piąte badanych (39%) uważa, że wszystkim w Polsce żyje się jednakowo. Równie liczna grupa (38%, w porównaniu z rokiem 1998 spadek o 11 punktów) jest jednak zdania, że lepsze są warunki życia w mieście. Natomiast zaledwie co siódmy respondent (14%, wzrost o 5 punktów) lepiej ocenia poziom życia na wsi. Tak więc, mimo że w ciągu ostatnich ośmiu lat poprawiły się opinie o życiu na wsi, nadal miejskie warunki życia postrzegane są jako lepsze.

Poglądy na ten temat są zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Przekonanie, że obecnie lepiej żyje się w mieście niż na wsi, jest tym częstsze, im wyższe wykształcenie badanych, lepsze oceny własnych warunków materialnych i młodszy wiek. Podziela je ponad połowa uczącej się młodzieży i co drugi przedstawiciel kadry kierowniczej i inteligencji. Trzeba jednak podkreślić, że również robotnicy niewykwalifikowani oraz rolnicy stosunkowo często uznają standard życia w mieście za wyższy niż na wsi. Opinię tę znacznie częściej podzielają mężczyźni niż kobiety. Natomiast im niższy poziom wykształcenia i dochodów, a także starszy wiek oraz mniejsza miejscowość zamieszkania, tym na ogół więcej osób uważa, że poziom życia w obu tych środowiskach jest wyrównany. Częściej też sądzą tak kobiety niż mężczyźni.

We wszystkich grupach społecznych najbardziej odosobniona jest opinia, że lepiej żyje się na wsi niż w mieście. O wiejskim standardzie życia szczególnie rzadko wypowiadają się pozytywnie uczniowie i studenci oraz rolnicy i mieszkańcy wsi. Natomiast najczęściej doceniają wieś bezrobotni, co można tłumaczyć tym, że bezrobocie i ubóstwo na wsi mniej

degradują, nie są tak dotkliwe jak w mieście (mieszkaniec wsi zazwyczaj ma dom i choćby niewielki kawałek ziemi, z którego jakoś może się wyżywić). Do najlepiej oceniających życie na wsi należą także mieszkańcy największych miast, co z kolei można wyjaśnić tym, że część z nich, zmęczona życiem w mieście, aspiruje do zamieszkania we własnym domu na wsi, z dala od uciążliwości wielkomiejskiego środowiska⁵.

Warto jeszcze podkreślić, że opinie mieszkańców wsi i miast w kwestii poziomu życia w obu tych środowiskach są zbliżone. Jednak ludzie żyjący na wsi częściej niż mieszkańcy miast sądzą, że wszystkim, niezależnie od miejsca zamieszkania, żyje się jednakowo, rzadziej natomiast pozytywnie oceniają wiejski standard życia.

Tabela 2

Mieszkańcy wsi N=357		Mieszkańcy miast N=592
Komu, Pana(i) zdaniem, obecnie w Polsce żyje się lepiej?		
44%	Wszystkim jednakowo	35%
37%	Ludziom w miastach	38%
10%	Ludziom na wsi	16%
9%	Trudno powiedzieć	10%

SPECYFIKA ŻYCIA NA WSI I W MIEŚCIE

W ciągu ostatnich ośmiu lat przybyło w Polsce zwolenników życia na wsi, nieco poprawiły się także opinie o poziomie życia w środowisku wiejskim, a jednocześnie zmalała atrakcyjność miast. W celu sprawdzenia, jakie zmiany zaszły w innych obiegowych wyobrażeniach o specyfice życia w każdym z tych środowisk, przedstawiliśmy badanym – podobnie jak w 1998 roku – pięć opisów, prosząc, by przy każdym z nich zaznaczyli na siedmiostopniowej skali, czy lepiej charakteryzuje on życie na wsi czy w mieście.

⁵ Zob. komentarz B. Fedyszak- Radziejowskiej, *op.cit.*

Tabela 3

Czy, Pana(i) zdaniem, następujące określenia trafniej, lepiej charakteryzują życie na wsi czy też życie w mieście?	Życie na wsi (punkty 1-3 na skali)	W równym stopniu życie na wsi, jak i w mieście (punkt 4 na skali)	Życie w mieście (punkty 5-7 na skali)	Trudno powiedzieć	Średnie wartości na skali*
	w procentach				
Zdrowy styl życia	71	17	10	2	2,5
Codzienny trud i ciężka praca	61	31	7	1	2,6
Niepewność losu i tego, co przyniesie następny dzień	20	37	41	2	4,5
Interesujące, ciekawe życie	19	22	57	2	4,9
Nerwy i pośpiech	11	18	71	1	5,5

* Badani zaznaczali odpowiedzi na 7-punktowej skali, na której 1 oznacza, że dane określenie lepiej charakteryzuje życie na wsi, a 7 – życie w mieście. Punkt 4 na skali oznacza, że dane określenie w równym stopniu charakteryzuje życie na wsi, jak i w mieście

W opinii badanych życie zarówno w środowisku wiejskim, jak i miejskim ma swoje dobre i złe strony, jednak w ogólnym bilansie (pięciu cech uwzględnionych w badaniu) lepiej wypada egzystencja na wsi. Kojarzy się ona większości respondentów ze zdrowym stylem życia, choć także z codziennym trudem i ciężką pracą. Życie w mieście natomiast jest zdaniem większości nerwowe i naznaczone pośpiechem, lecz zarazem interesujące. Znacznie też częściej niż życie na wsi niesie z sobą, według badanych, poczucie niepewności losu oraz tego, co przyniesie następny dzień.

O zdrowym stylu życia na wsi przesądzają zapewne, w mniemaniu ankietowanych, walory środowiska naturalnego i charakter pracy (na świeżym powietrzu, sprzyjająca aktywności ruchowej), a także żywność własnej produkcji i życie zgodne z naturalnym rytmem dnia i pór roku. Natomiast codzienny trud i ciężka praca kojarzy się ze wsią pewnie dlatego, że pracy na wsi towarzyszy znaczny wysiłek fizyczny, a jej specyfika nie pozwala na wyraźne rozgraniczenie między czasem poświęcanym na pracę a czasem wolnym. W porównaniu z nerwowością i pośpiechem życia miejskiego, a szczególnie wielkomiejskiego, wiejska egzystencja może jawić się także jako bardziej spokojna i bezstresowa. Natomiast zważywszy na różnorodność życia społeczno-kulturalnego w mieście może wydawać się mniej interesująca, monotonna. Zarazem jednak – w przeciwieństwie do nacechowanego niepewnością losu miejskiego życia – postrzegana jest jako bardziej przewidywalna, stabilna, od lat tocząca się według utartych reguł.

Opinie w większości omawianych kwestii są zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Badani zgodnie jednak uważają, że zdrowy styl życia jest specyficzną cechą wiejskiej egzystencji (choć rolnicy sądzą tak nieco rzadziej niż inni). Również trud życia i ciężką pracę uznają za typowe dla życia wiejskiego niemal wszystkie grupy społeczne, szczególnie jednak mieszkańcy wsi, robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy. Natomiast im lepiej wykształceni są badani i wyższe uzyskują dochody, tym rzadziej przypisują tę cechę wsi, tym częściej zaś uważają, że trud egzystencji i pracy w równym stopniu charakteryzuje oba środowiska. Niepewność egzystencji (tego, co przyniesie los i najbliższy dzień) zazwyczaj częściej kojarzona jest z życiem w mieście niż na wsi, jednak rolnicy oraz uczniowie i studenci bardziej wiążą tę cechę z życiem na wsi. Im wyższa natomiast pozycja społeczno-ekonomiczna (wyższe wykształcenie i dochody), a więc i większe bezpieczeństwo bytowe, a także im większa miejscowość zamieszkania, tym częstsze przekonanie, że niepewność jutra cechuje życie w mieście. Częściej niż inni sądzą tak również badani nieuczestniczący w praktykach religijnych oraz deklarujący lewicowe poglądy polityczne. Niemal we wszystkich grupach społecznych przeważa też opinia, że życie w mieście jest interesujące, jednak wyraźnie widać, że im niższe wykształcenie i pozycja zawodowa ankietowanych, tym rzadziej podzielany jest ten pogląd, większa zaś skłonność do uznawania życia na wsi za ciekawe. Badani są również zgodni, że szybkie tempo życia i stres są typowe dla życia miejskiego – opinię tę wyrażają tym częściej, im większa jest miejscowość, w której mieszkają, im wyższe ich wykształcenie i pozycja zawodowa; sprzyja temu także wysoki status ekonomiczny. Jedynie rolnicy są odmiennego zdania – najczęściej (42% wskazań) uważają, że pośpiechem i zdenerwowaniem w równym stopniu nacechowane jest życie na wsi, jak i w mieście, ponad jedna czwarta (27%) uznaje tę cechę za specyficzną dla środowiska wiejskiego, a nieco więcej (31%) przypisuje ją życiu w mieście.

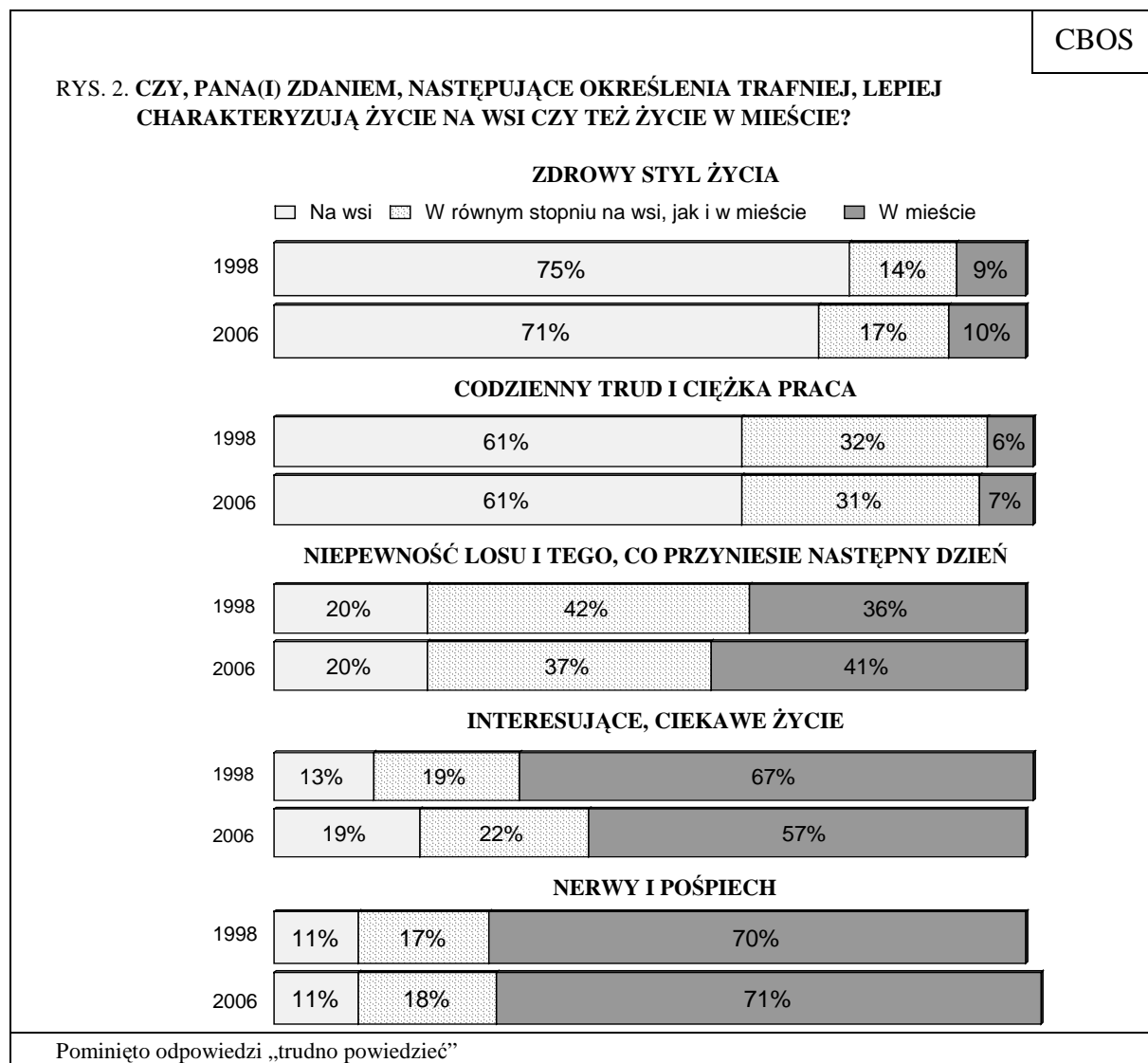
Opinie mieszkańców wsi i miast na temat specyfiki życia w obu tych środowiskach kształtują się podobnie. Obie grupy są zgodne, że zdrowy styl życia jest typowy dla wsi. W pozostałych kwestiach odnotowujemy jednak różnice w rozłożeniu akcentów. Otóż mieszkańcy wsi znacznie dobitniej niż mieszkańcy miast podkreślają to, że życie wiejskie wiąże się z codziennym trudem i ciężką pracą. Z kolei mieszkańcy miast znacznie silniej akcentują, że miejskie życie cechuje niepewność egzystencji, częściej też wprawdzie uznają je za interesujące, ale jednocześnie znacznie bardziej niż mieszkańcy wsi podkreślają pośpiech i nerwowość życia w mieście.

Tabela 4

Mieszkańcy wsi N=357				Mieszkańcy miast N=592		
Czy, Pana(i) zdaniem, następujące określenia trafniej, lepiej charakteryzują życie na wsi czy też w mieście?						
Na wsi	W równym stopniu	W mieście		Na wsi	W równym stopniu	W mieście
72%	17%	10%	Zdrowy styl życia	71%	18%	10%
72%	23%	4%	Codzienny trud i ciężka praca	54%	36%	9%
26%	46%	25%	Niepewność losu i tego, co przyniesie następny dzień	16%	32%	51%
26%	20%	52%	Interesujące, ciekawe życie	14%	24%	60%
18%	26%	55%	Nerwy i pośpiech	7%	12%	80%

W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Warto wreszcie podkreślić, że w ciągu ostatnich ośmiu lat wyobrażenia Polaków o specyfice życia na wsi i w mieście uległy stosunkowo niewielkim zmianom, ich kierunek jest jednak zgodny z wcześniej odnotowanymi zmianami innych opinii.

W porównaniu z rokiem 1998 zmalała (o 10 punktów procentowych) liczba badanych uznających życie w mieście za interesujące, zwiększyła się zaś liczba tych, dla których ciekawe jest życie na wsi (o 6 punktów). Obecnie też nieco częściej niż przed ośmioma laty uważa się, że miejskiemu życiu towarzyszy poczucie niepewności losu i tego, co przyniesie następny dzień (wzrost wskazań o 5 punktów), rzadziej zaś podkreśla się, że jest to cecha obu porównywanych środowisk (spadek wskazań o 5 punktów). Można więc uznać, że w ostatnich ośmiu latach pogorszyły się opinie o pewnych aspektach miejskiego życia, nieco poprawiły się natomiast oceny wiejskiej egzystencji. Jest to zgodne z odnotowanymi pozytywnymi zmianami opinii o atrakcyjności wsi jako miejsca zamieszkania oraz o poziomie życia na wsi.

SZANSE ŻYCIOWE MIESZKAŃCÓW WSI I MIAST

Interesowało nas też, czy w ciągu ostatnich ośmiu lat nastąpiły jakieś zmiany w społecznym postrzeganiu szans życiowych mieszkańców wsi i miast. Podobnie jak w 1998 roku zapytaliśmy ankietowanych, jak oceniają w obu tych środowiskach dostęp do wysokiej pozycji społecznej i dobrego wykształcenia oraz możliwości awansu materialnego, a także samorealizacji i samorozwoju.

Tabela 5

Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości [...] jak ludzie z miasta, czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?	Mniejsze	Takie same	Większe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Osiągnięcia godziwego poziomu życia	40	48	6	6
Zdobycia dobrego wykształcenia	56	40	2	2
Osiągnięcia wysokiej pozycji społecznej	58	33	3	6
Rozwijania swoich zdolności i zainteresowań	59	35	2	4

W opinii badanych miejsce zamieszkania w znacznym stopniu decyduje o szansach życiowych człowieka – ludność wiejska jest postrzegana jako wyraźnie pod tym względem upośledzona w stosunku do mieszkańców miast. Nierówność dotyczy możliwości samorealizacji i samorozwoju, dostępu do wysokiej pozycji społecznej oraz, choć w nieco mniejszym stopniu, do dobrego wykształcenia. We wszystkich tych sprawach przeważają opinie o gorszej sytuacji mieszkańców wsi niż miast. Mniej krytycznie postrzegane są tylko

szanse ludzi ze wsi na osiągnięcie godziwego poziomu życia (większość badanych uważa, że są takie same jak w mieście lub nawet większe, a dwie piąte uznaje je za mniejsze).

Z analizy zróżnicowań społecznych wynika, że rolnicy szczególnie często wskazują na ograniczenia mieszkańców wsi w dwóch dziedzinach – możliwości zdobycia wysokiej pozycji społecznej oraz samorealizacji i samorozwoju. Należy jednak przyznać, że w tej ostatniej kwestii równie krytycznie o sytuacji ludności wiejskiej wypowiadają się badani o najwyższym statusie społecznym (przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, najlepiej wykształceni). Oni też częściej niż inni dostrzegają mniejsze szanse mieszkańców wsi na zdobycie dobrego wykształcenia. Zarówno przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, jak i rolnicy należą do tych badanych, którzy stosunkowo najczęściej podkreślają mniejsze możliwości awansu materialnego ludzi ze wsi (zob. tabele aneksowe).

Fakt, że nie tylko rolnicy, ale także ogół społeczeństwa, a przede wszystkim osoby o wysokim statusie społecznym dostrzegają upośledzenie szans życiowych mieszkańców wsi w stosunku do mieszkańców miast, wskazuje, że nie jest ono jedynie subiektywnym odczuciem osób żyjących na wsi. Niemniej jednak z porównania odpowiedzi mieszkańców wsi i miast wyraźnie wynika, że nierówność szans na niekorzyść wsi na ogół częściej odczuwają jej mieszkańcy.

Tabela 6

Mieszkańcy wsi N=357				Mieszkańcy miast N=592		
Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości [...] czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?						
Mniejsze	Takie same	Większe		Mniejsze	Takie same	Większe
46%	44%	3%	osiągnięcia godziwego poziomu życia	37%	51%	8%
55%	40%	2%	zdobycia dobrego wykształcenia	56%	41%	2%
63%	28%	3%	osiągnięcia wysokiej pozycji społecznej	56%	35%	2%
62%	32%	2%	rozwijania swoich zdolności i zainteresowań	57%	37%	3%
W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”						

Ludzie żyjący na wsi przede wszystkim częściej podkreślają nierówne szanse w dostępie do awansu materialnego oraz wysokiej pozycji społecznej, a także – choć w tej sprawie różnice opinii między mieszkańcami wsi i miast są mniejsze – częściej akcentują ograniczenia w dziedzinie samorealizacji i samorozwoju. Jedynie upośledzenie szans edukacyjnych ludności wiejskiej jest jednakowo oceniane przez obie grupy. Warto przy tym pamiętać, że postrzeganie swoich szans życiowych ma znaczny wpływ na realne szanse

człowieka. Oznacza to, że poczucie społecznego upośledzenia tworząc bariery psychiczne może dodatkowo ograniczać możliwości życiowe ludności wiejskiej.

Należy podkreślić, że w ostatnich ośmiu latach większość uwzględnionych w tym badaniu opinii dotyczących szans życiowych mieszkańców wsi i miast zmieniła się na korzyść wsi.

Tabela 7

1998				2006		
Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości [...] czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?						
Mniejsze	Takie same	Większe		Mniejsze	Takie same	Większe
48%	45%	2%	osiągnięcia godziwego poziomu życia	40%	48%	6%
56%	42%	1%	zdobycia dobrego wykształcenia	56%	40%	2%
65%	29%	2%	osiągnięcia wysokiej pozycji społecznej	58%	33%	3%
64%	32%	1%	rozwijania swoich zdolności i zainteresowań	59%	35%	2%
W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”						

Przede wszystkim poprawiły się opinie o możliwości osiągnięcia przez mieszkańców wsi godziwego poziomu życia. W porównaniu z rokiem 1998 zmniejszyła się (o 8 punktów procentowych) liczba osób uważających, że mieszkańcy wsi są upośledzeni pod tym względem, zwiększyły się natomiast odsetki tych, które oceniają, że szanse w tej dziedzinie są w obu środowiskach wyrównane (o 3 punkty), oraz twierdzących, że większe są na wsi (o 4 punkty). Lepiej niż przed ośmioma laty oceniane są także szanse ludności wiejskiej na zdobycie wysokiej pozycji społecznej – ubyło osób postrzegających je jako mniejsze niż w mieście (o 7 punktów), a przybyło tych, które uważają, że są takie same (o 4 punkty). Poprawiły się również opinie o możliwości rozwijania swoich zdolności i zainteresowań na wsi (3-punktowy wzrost wskazań, że są one większe i 5-punktowy spadek, że są mniejsze). Jedynie w odniesieniu do szans edukacyjnych nie odnotowujemy żadnych zmian – przekonanie, że na wsi są one mniejsze niż w mieście, jest obecnie równie częste jak przed ośmioma laty⁶.

⁶ Wynik ten jest zaskakujący, szczególnie w świetle zjawiska opisywanego jako polski boom edukacyjny, które w znacznym stopniu dotyczy również młodzieży wiejskiej. Można przypuszczać, że badani odnieśli swoją ocenę do ogółu ludności zamieszkującej wieś, a ich opinie ukształtowałyby się inaczej, gdyby pytanie dotyczyło tylko młodzieży wiejskiej.

Z naszych badań wynika, że w porównaniu z rokiem 1998 pogorszyły się opinie o poziomie życia w mieście, nieco poprawiły się natomiast oceny dotyczące wsi. Nadal jednak miejski standard życia oceniany jest lepiej niż wiejski.

Zdaniem badanych, zarówno życie w środowisku wiejskim, jak i miejskim ma swoje dobre i złe strony, choć w ogólnym bilansie (uwzględnionych w badaniu pięciu cech) lepiej wypada egzystencja na wsi. Większości respondentów kojarzy się ona ze zdrowym stylem życia, ale także z codziennym trudem i ciężką pracą. Życie w mieście natomiast jest zdaniem większości nerwowe i naznaczone pośpiechem, lecz zarazem interesujące; znacznie częściej też niż życie na wsi postrzegane jest jako nacechowane poczuciem niepewności jutra. W ostatnich ośmiu latach pogorszyły się opinie o pewnych wymiarach życia w mieście (rzadziej postrzegane jest jako interesujące, bardziej wiąże się z niepewnością jutra), nieco poprawiły się natomiast w tym względzie oceny wiejskiej egzystencji.

W dziedzinie szans życiowych ludność wiejska postrzegana jest jednak jako wyraźnie upośledzona w stosunku do mieszkańców miast. Dotyczy to możliwości samorealizacji i samorozwoju oraz dostępu do wysokiej pozycji społecznej i dobrego wykształcenia, mniej krytycznie oceniane są tylko szanse ludzi ze wsi na osiągnięcie godziwego poziomu życia. Należy jednak podkreślić, że w porównaniu z rokiem 1998 odnotowaliśmy pewne zmiany na korzyść wsi. Przede wszystkim poprawiły się oceny możliwości osiągnięcia przez ludność wiejską odpowiedniego standardu życia oraz – w mniejszym stopniu – wysokiej pozycji społecznej, a także zaspokojenia potrzeby samorozwoju i samorealizacji. Nie zmieniły się jedynie opinie o upośledzeniu szans edukacyjnych mieszkańców wsi.

Zmiany opinii, jakie zaszły w latach 1998–2006 (poprawa ocen poziomu życia oraz innych warunków wiejskiej egzystencji, a także szans i możliwości życiowych ludności wsi), w pewnym stopniu wyjaśniają, dlaczego w ostatnich ośmiu latach wyraźnie wzrosła wśród respondentów atrakcyjność wsi jako miejsca zamieszkania. Poprawa społecznego wizerunku

wsi nie jest jednak na tyle zadowolająca (ze względu na ciągle niekorzystne dla wsi opinie o poziomie życia oraz szansach życiowych ludności ją zamieszkującej), by badani w większym stopniu chcieli wiązać z wiejskim środowiskiem również losy swojego potomstwa⁷.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

⁷ Zob. komunikat CBOS „Czy chcemy mieszkać na wsi czy w mieście?”, *op.cit.*

A N E K S

Tabela 1. Komu, Pana(i) zdaniem, obecnie w Polsce żyje się lepiej?
1 - Ludziom w miastach; 2 - Ludziom na wsi; 3 - Wszystkim jednakowo

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	38	14	39	10	950
Płeć					
Mężczyźni	42	15	34	9	448
Kobiety	34	13	42	11	502
Wiek					
18-24 lat	45	18	31	7	147
25-34	42	13	38	7	166
35-44	38	13	38	11	138
45-54	38	13	40	9	200
55-64	35	12	39	14	126
65 lat i więcej	29	14	45	12	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	37	10	44	9	354
Miasto do 20 tys.	34	14	40	11	127
20-100 tys.	37	16	36	10	187
101-500 tys.	42	14	33	10	169
501 tys. i więcej mieszk.	39	21	31	9	113
Wykształcenie					
Podstawowe	33	13	43	11	282
Zasadnicze zawodowe	38	15	42	6	243
Średnie	40	16	34	10	325
Wyższe	45	10	31	15	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	50	13	27	10	57
Prac. umysł. niż. szczebla	43	10	37	10	83
Pracownicy fiz.- umysł.	39	21	35	4	87
Robotnicy wykwalifikowani	34	14	44	8	84
Robotnicy niewykwalifik.	48	15	31	6	41
Rolnicy	41	7	40	11	50
Pracujący na własny rach.	34	10	39	17	28
Bierni zawodowo					
Renciści	26	16	50	9	101
Emeryci	31	11	42	15	207
Uczniowie i studenci	53	4	31	12	45
Bezrobotni	38	22	36	4	111
Gospodynie domowe i inni	45	15	31	10	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	41	13	34	12	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	48	21	24	7	64
sekt. pryw. poza rolnict.	39	14	41	6	191
prywatnym gosp. rolnym	43	8	38	11	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	40	10	43	7	109
301-500	29	22	40	9	130
501-900	39	12	41	8	234
901-1200	37	13	37	12	82
Powyżej 1200 zł	40	17	30	13	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	34	17	38	11	267
Średnie	37	11	42	10	414
Dobre	42	15	34	9	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	38	8	38	16	85
Raz w tygodniu	36	13	42	9	456
1-2 razy w miesiącu	39	15	35	11	144
Kilka razy w roku	37	19	34	10	152
W ogóle nie uczestniczy	44	13	36	7	112
Poglądy polityczne					
Lewica	43	14	33	10	125
Centrum	38	14	41	7	271
Prawica	41	12	37	9	299
Trudno powiedzieć	31	16	41	13	254

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, **zdrowy styl życia** lepiej charakteryzuje życie na wsi czy też życie w mieście? 1 - Życie na wsi; 2 - W równym stopniu życie na wsi, jak i w mieście; 3 - Życie w mieście

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	71	17	10	2	949
Płeć					
Mężczyźni	70	19	11	1	448
Kobiety	73	16	10	2	501
Wiek					
18-24 lat	73	16	11	0	147
25-34	66	24	10	1	166
35-44	70	19	9	1	138
45-54	80	12	8	0	200
55-64	70	17	12	1	126
65 lat i więcej	68	16	12	4	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	72	17	10	1	354
Miasto do 20 tys.	65	19	14	3	127
20-100 tys.	72	17	9	1	187
101-500 tys.	73	19	7	1	169
501 tys. i więcej mieszk.	73	14	13	0	112
Wykształcenie					
Podstawowe	67	17	13	3	282
Zasadnicze zawodowe	72	18	10	0	243
Średnie	76	15	9	0	323
Wyższe	69	24	6	1	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	73	19	8	0	57
Prac.umysł.niż.szczebła	78	16	5	1	83
Pracownicy fiz.- umysł.	79	17	5	0	87
Robotnicy wykwalifikowani	82	14	4	0	84
Robotnicy niewykwalifik.	76	15	9	0	41
Rolnicy	65	22	13	0	50
Pracujący na własny rach.	42	45	13	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	65	20	10	5	101
Emeryci	73	15	10	2	205
Uczniowie i studenci	73	15	13	0	45
Bezrobotni	62	15	23	0	111
Gospodynie domowe i inni	72	20	8	0	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	78	14	8	0	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	73	22	5	0	64
sekt. pryw. poza rolnict.	72	20	7	0	191
prywatnym gosp. rolnym	59	25	17	0	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	65	17	17	1	109
301-500	80	10	11	0	130
501-900	69	21	8	2	234
901-1200	76	13	9	2	80
Powyżej 1200 zł	70	19	11	0	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	74	15	9	2	267
Średnie	69	20	10	1	413
Dobre	72	16	11	1	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	71	18	9	1	85
Raz w tygodniu	73	14	11	2	455
1-2 razy w miesiącu	68	24	6	1	144
Kilka razy w roku	72	14	14	0	152
W ogóle nie uczestniczy	67	26	7	0	112
Poglądy polityczne					
Lewica	72	18	10	0	125
Centrum	69	21	10	0	271
Prawica	76	13	11	0	297
Trudno powiedzieć	69	19	9	4	254

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, **codzienny trud i ciężka praca** lepiej charakteryzują życie na wsi czy też życie w mieście? 1 - Życie na wsi; 2 - W równym stopniu życie na wsi, jak i w mieście; 3 - Życie w mieście

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	61	31	7	1	949
Płeć					
Mężczyźni	64	28	7	1	448
Kobiety	58	34	7	1	501
Wiek					
18-24 lat	59	32	9	0	147
25-34	57	36	7	0	166
35-44	51	40	9	0	138
45-54	67	29	4	0	200
55-64	61	29	9	2	126
65 lat i więcej	67	24	6	3	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	72	23	4	1	354
Miasto do 20 tys.	60	30	9	2	127
20-100 tys.	53	37	10	1	187
101-500 tys.	51	41	8	1	169
501 tys. i więcej mieszk.	56	36	8	0	112
Wykształcenie					
Podstawowe	68	23	8	2	282
Zasadnicze zawodowe	62	29	8	0	243
Średnie	58	37	6	0	323
Wyższe	49	43	7	1	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	52	39	8	1	57
Prac. umysł. niż. szczebla	55	39	6	0	83
Pracownicy fiz.- umysł.	58	33	9	0	87
Robotnicy wykwalifikowani	53	39	8	0	84
Robotnicy niewykwalifik.	73	22	6	0	41
Rolnicy	69	28	3	0	50
Pracujący na własny rach.	42	43	15	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	68	24	7	2	101
Emeryci	67	25	6	2	205
Uczniowie i studenci	55	37	8	0	45
Bezrobotni	56	34	9	0	111
Gospodynie domowe i inni	66	28	6	0	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	63	29	8	0	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	53	36	11	0	64
sekt. pryw. poza rolnict.	52	39	8	0	191
prywatnym gosp. rolnym	68	28	3	0	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	63	27	10	0	109
301-500	61	29	10	0	130
501-900	62	29	7	1	234
901-1200	57	36	5	2	80
Powyżej 1200 zł	49	39	12	0	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	63	28	8	1	267
Średnie	61	33	6	1	413
Dobre	59	32	8	1	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	66	26	8	0	85
Raz w tygodniu	64	29	6	1	455
1-2 razy w miesiącu	57	35	8	1	144
Kilka razy w roku	56	37	7	0	152
W ogóle nie uczestniczy	58	31	11	1	112
Poglądy polityczne					
Lewica	61	29	10	0	125
Centrum	58	34	8	0	271
Prawica	63	30	7	0	297
Trudno powiedzieć	62	32	5	2	254

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, **niepewność losu i tego, co przyniesie następny dzień**, lepiej charakteryzuje życie na wsi czy też życie w mieście?
 1 - Życie na wsi; 2 - W równym stopniu życie na wsi, jak i w mieście;
 3 - Życie w mieście

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	37	41	2	949
Płeć					
Mężczyźni	20	36	42	2	448
Kobiety	19	38	40	3	501
Wiek					
18-24 lat	31	32	36	1	147
25-34	17	38	43	2	166
35-44	16	47	37	1	138
45-54	19	33	47	1	200
55-64	20	36	43	1	126
65 lat i więcej	16	38	40	7	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	26	46	25	3	354
Miasto do 20 tys.	18	34	46	2	127
20-100 tys.	19	29	49	3	187
101-500 tys.	11	36	50	2	169
501 tys. i więcej mieszk.	14	25	61	0	112
Wykształcenie					
Podstawowe	23	40	32	5	282
Zasadnicze zawodowe	19	37	42	2	243
Średnie	18	34	47	1	323
Wyższe	16	38	45	1	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	23	35	42	0	57
Prac.umysł.niż.szczebła	15	31	54	0	83
Pracownicy fiz.- umysł.	15	45	40	0	87
Robotnicy wykwalifikowani	13	38	48	1	84
Robotnicy niewykwalifik.	23	46	32	0	41
Rolnicy	33	44	22	2	50
Pracujący na własny rach.	6	31	60	3	28
Bierni zawodowo					
Renciści	25	32	39	4	101
Emeryci	14	40	40	6	205
Uczniowie i studenci	38	29	30	2	45
Bezrobotni	24	36	40	0	111
Gospodynie domowe i inni	17	31	48	3	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	23	36	42	0	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	12	45	43	0	64
sekt. pryw. poza rolnict.	12	39	48	1	191
prywatnym gosp. rolnym	39	39	20	2	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	27	39	31	2	109
301-500	17	34	48	0	130
501-900	15	37	46	2	234
901-1200	10	38	50	2	80
Powyżej 1200 zł	18	26	56	0	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	37	43	2	267
Średnie	19	38	39	3	413
Dobre	21	35	42	2	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	29	32	35	4	85
Raz w tygodniu	20	40	37	3	455
1-2 razy w miesiącu	18	40	40	2	144
Kilka razy w roku	19	31	48	2	152
W ogóle nie uczestniczy	12	31	56	1	112
Poglądy polityczne					
Lewica	21	27	51	1	125
Centrum	19	39	41	1	271
Prawica	21	38	40	2	297
Trudno powiedzieć	17	40	38	5	254

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, **interesujące, ciekawe życie** lepiej charakteryzuje życie na wsi czy też życie w mieście? 1 - Życie na wsi; 2 - W równym stopniu życie na wsi, jak i w mieście; 3 - Życie w mieście

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	22	57	2	949
Płeć					
Mężczyźni	23	20	55	1	448
Kobiety	14	24	59	3	501
Wiek					
18-24 lat	24	18	56	1	147
25-34	15	15	69	0	166
35-44	13	28	57	2	138
45-54	19	19	62	0	200
55-64	22	31	45	2	126
65 lat i więcej	18	26	49	7	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	26	20	51	2	354
Miasto do 20 tys.	17	20	59	4	127
20-100 tys.	12	25	61	2	187
101-500 tys.	14	24	60	2	169
501 tys. i więcej mieszk.	15	23	61	1	112
Wykształcenie					
Podstawowe	22	25	49	4	282
Zasadnicze zawodowe	21	21	55	2	243
Średnie	17	20	61	1	323
Wyższe	7	22	69	2	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	5	25	68	1	57
Prac. umysł. niż. szczebla	19	13	66	1	83
Pracownicy fiz.- umysł.	16	20	64	0	87
Robotnicy wykwalifikowani	15	24	62	0	84
Robotnicy niewykwalifik.	30	18	52	0	41
Rolnicy	23	25	51	2	50
Pracujący na własny rach.	22	22	56	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	20	30	45	5	101
Emeryci	18	28	49	4	205
Uczniowie i studenci	19	14	66	0	45
Bezrobotni	20	15	60	5	111
Gospodynie domowe i inni	21	17	62	0	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	14	21	64	1	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	24	23	53	0	64
sekt. pryw. poza rolnict.	17	17	66	0	191
prywatnym gosp. rolnym	21	28	49	2	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	24	19	57	1	109
301-500	12	22	64	2	130
501-900	17	23	57	3	234
901-1200	16	19	63	2	80
Powyżej 1200 zł	19	21	59	1	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	22	57	2	267
Średnie	20	24	54	2	413
Dobre	16	20	61	3	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	35	47	1	85
Raz w tygodniu	17	23	57	3	455
1-2 razy w miesiącu	16	22	58	3	144
Kilka razy w roku	20	16	63	1	152
W ogóle nie uczestniczy	25	21	53	1	112
Poglądy polityczne					
Lewica	21	17	62	0	125
Centrum	17	24	57	1	271
Prawica	19	21	58	1	297
Trudno powiedzieć	18	24	52	5	254

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, **nerwy i pośpiech** lepiej charakteryzują życie na wsi czy też życie w mieście? 1 - Życie na wsi; 2 - W równym stopniu życie na wsi, jak i w mieście; 3 - Życie w mieście

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	18	71	1	949
Płeć					
Mężczyźni	13	18	68	1	448
Kobiety	9	17	73	1	501
Wiek					
18-24 lat	9	14	78	0	147
25-34	8	13	78	0	166
35-44	9	22	69	0	138
45-54	11	18	71	0	200
55-64	16	17	66	1	126
65 lat i więcej	13	22	62	4	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	18	27	54	1	354
Miasto do 20 tys.	5	21	72	2	127
20-100 tys.	7	11	81	0	187
101-500 tys.	7	13	79	1	169
501 tys. i więcej mieszk.	7	2	91	0	112
Wykształcenie					
Podstawowe	15	27	55	3	282
Zasadnicze zawodowe	15	16	69	0	243
Średnie	6	12	81	0	323
Wyższe	4	11	85	0	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	4	11	85	0	57
Prac. umysł. niż. szczebla	5	14	80	1	83
Pracownicy fiz.- umysł.	8	13	78	0	87
Robotnicy wykwalifikowani	7	17	76	0	84
Robotnicy niewykwalifik.	17	9	73	0	41
Rolnicy	27	42	31	0	50
Pracujący na własny rach.	6	16	78	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	14	23	61	2	101
Emeryci	10	20	67	3	205
Uczniowie i studenci	8	14	77	0	45
Bezrobotni	12	12	76	0	111
Gospodynie domowe i inni	14	18	68	0	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	8	13	78	1	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	10	18	72	0	64
sekt. pryw. poza rolnict.	6	13	81	0	191
prywatnym gosp. rolnym	31	41	28	0	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	16	20	64	0	109
301-500	7	16	76	1	130
501-900	11	16	72	1	234
901-1200	6	16	76	2	80
Powyżej 1200 zł	9	5	86	0	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	13	16	69	1	267
Średnie	12	20	67	1	413
Dobre	7	15	78	1	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	21	62	0	85
Raz w tygodniu	12	20	66	1	455
1-2 razy w miesiącu	9	18	72	1	144
Kilka razy w roku	7	14	79	0	152
W ogóle nie uczestniczy	7	8	84	1	112
Poglądy polityczne					
Lewica	9	14	77	0	125
Centrum	11	14	75	0	271
Prawica	12	18	70	0	297
Trudno powiedzieć	11	23	63	3	254

Tabela 7. Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości osiągnięcia godziwego poziomu życia jak ludzie z miasta, czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?

(%)

	Mniejsze	Takie same	Większe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	48	6	6	950
Płeć					
Mężczyźni	41	48	7	3	448
Kobiety	39	48	5	7	502
Wiek					
18-24 lat	42	49	8	2	147
25-34	39	53	5	3	166
35-44	42	47	8	3	138
45-54	43	46	7	4	200
55-64	46	44	6	3	126
65 lat i więcej	31	50	5	14	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	46	44	4	7	354
Miasto do 20 tys.	35	54	8	3	127
20-100 tys.	39	52	7	3	187
101-500 tys.	38	49	9	3	169
501 tys. i więcej mieszk.	36	49	7	8	113
Wykształcenie					
Podstawowe	40	43	7	10	282
Zasadnicze zawodowe	43	46	6	4	243
Średnie	36	54	7	3	325
Wyższe	46	50	4	0	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	53	43	4	0	57
Prac.umysł.niż.szczebła	38	56	5	2	83
Pracownicy fiz.- umysł.	36	51	10	3	87
Robotnicy wykwalifikowani	42	45	9	3	84
Robotnicy niewykwalifik.	38	58	4	0	41
Rolnicy	51	39	5	5	50
Pracujący na własny rach.	41	52	3	3	28
Bierni zawodowo					
Renciści	33	52	9	6	101
Emeryci	36	49	4	10	207
Uczniowie i studenci	43	49	4	4	45
Bezrobotni	44	45	7	5	111
Gospodynie domowe i inni	45	40	6	8	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	42	47	7	5	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	40	44	14	1	64
sekt. pryw. poza rolnict.	39	55	6	1	191
prywatnym gosp. rolnym	54	34	6	6	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	51	39	6	3	109
301-500	34	53	10	3	130
501-900	42	49	3	5	234
901-1200	40	55	3	3	82
Powyżej 1200 zł	32	47	19	3	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	43	42	8	7	267
Średnie	42	48	5	5	414
Dobre	36	55	7	3	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	34	51	9	6	85
Raz w tygodniu	43	48	4	5	456
1-2 razy w miesiącu	37	53	7	3	144
Kilka razy w roku	37	48	10	5	152
W ogóle nie uczestniczy	42	44	7	7	112
Poglądy polityczne					
Lewica	50	39	10	1	125
Centrum	40	53	4	4	271
Prawica	42	49	6	2	299
Trudno powiedzieć	34	47	7	11	254

Tabela 8. Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości **zdobycia dobrego wykształcenia** jak ludzie z miasta, czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?

(%)

	Mniejsze	Takie same	Większe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	56	40	2	2	950
Płeć					
Mężczyźni	58	40	1	1	448
Kobiety	55	41	2	3	502
Wiek					
18-24 lat	61	38	1	0	147
25-34	54	46	1	0	166
35-44	59	40	1	0	138
45-54	59	38	1	1	200
55-64	55	42	4	0	126
65 lat i więcej	49	40	2	10	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	55	40	2	3	354
Miasto do 20 tys.	48	48	3	2	127
20-100 tys.	57	41	2	1	187
101-500 tys.	61	36	1	2	169
501 tys. i więcej mieszk.	59	40	0	1	113
Wykształcenie					
Podstawowe	54	38	2	6	282
Zasadnicze zawodowe	54	43	2	1	243
Średnie	55	43	1	0	325
Wyższe	67	32	1	0	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	70	28	1	0	57
Prac. umysł. niż. szczebla	66	34	0	0	83
Pracownicy fiz.- umysł.	58	41	1	0	87
Robotnicy wykwalifikowani	55	42	3	0	84
Robotnicy niewykwalifik.	47	51	0	2	41
Rolnicy	59	36	2	3	50
Pracujący na własny rach.	48	52	0	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	44	52	2	2	101
Emeryci	52	39	2	7	207
Uczniowie i studenci	63	35	2	0	45
Bezrobotni	58	42	0	0	111
Gospodynie domowe i inni	58	36	3	3	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	63	36	0	1	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	55	42	3	0	64
sekt. pryw. poza rolnict.	55	44	1	0	191
prywatnym gosp. rolnym	62	32	2	4	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	60	39	0	2	109
301-500	50	46	2	1	130
501-900	51	47	0	2	234
901-1200	60	39	0	1	82
Powyżej 1200 zł	52	42	4	2	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	62	35	1	2	267
Średnie	53	42	2	3	414
Dobre	55	43	2	0	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	56	39	3	2	85
Raz w tygodniu	56	40	1	2	456
1-2 razy w miesiącu	53	45	1	1	144
Kilka razy w roku	56	41	2	1	152
W ogóle nie uczestniczy	58	38	1	3	112
Poglądy polityczne					
Lewica	60	37	3	1	125
Centrum	55	44	1	0	271
Prawica	60	38	1	1	299
Trudno powiedzieć	50	41	2	6	254

Tabela 9. Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości osiągnięcia wysokiej pozycji społecznej jak ludzie z miasta, czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?

(%)

	Mniejsze	Takie same	Większe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	58	33	3	6	949
Płeć					
Mężczyźni	62	30	4	5	448
Kobiety	55	35	2	8	501
Wiek					
18-24 lat	60	32	3	5	147
25-34	57	38	2	3	166
35-44	58	33	4	4	138
45-54	65	29	1	5	200
55-64	59	35	5	2	126
65 lat i więcej	51	30	3	17	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	62	28	3	6	353
Miasto do 20 tys.	49	44	3	4	127
20-100 tys.	56	35	2	7	187
101-500 tys.	56	33	3	8	169
501 tys. i więcej mieszk.	64	29	3	4	113
Wykształcenie					
Podstawowe	59	27	3	11	281
Zasadnicze zawodowe	59	33	3	5	243
Średnie	58	36	2	4	325
Wyższe	59	36	3	3	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	65	31	1	3	57
Prac. umysł. niż. szczebla	48	47	0	5	83
Pracownicy fiz.- umysł.	62	33	2	3	87
Robotnicy wykwalifikowani	65	26	5	4	84
Robotnicy niewykwalifik.	54	40	4	2	41
Rolnicy	80	17	2	2	50
Pracujący na własny rach.	46	51	0	3	28
Bierni zawodowo					
Renciści	50	36	3	11	101
Emeryci	54	33	2	11	206
Uczniowie i studenci	55	27	8	10	45
Bezrobotni	67	28	1	4	111
Gospodynie domowe i inni	62	27	7	4	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	58	36	1	5	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	61	26	8	4	64
sekt. pryw. poza rolnict.	55	41	1	3	191
prywatnym gosp. rolnym	82	12	4	2	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	70	25	1	4	109
301-500	57	36	2	6	130
501-900	59	32	1	8	234
901-1200	58	37	1	4	82
Powyżej 1200 zł	54	33	11	2	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	60	30	3	7	267
Średnie	57	35	2	6	414
Dobre	59	31	5	5	267
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	48	42	5	5	85
Raz w tygodniu	58	34	2	5	456
1-2 razy w miesiącu	62	30	2	6	143
Kilka razy w roku	62	25	4	9	152
W ogóle nie uczestniczy	58	32	2	7	112
Poglądy polityczne					
Lewica	57	37	3	3	125
Centrum	62	33	1	4	271
Prawica	63	29	4	5	298
Trudno powiedzieć	50	35	4	12	254

Tabela 10. Czy, ogólnie rzecz biorąc, ludzie ze wsi mają obecnie takie same możliwości **rozwijania swoich zdolności i zainteresowań** jak ludzie z miasta, czy też ich możliwości w tej dziedzinie są mniejsze lub większe?

(%)

	Mniejsze	Takie same	Większe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	59	35	2	4	949
Płeć					
Mężczyźni	62	33	4	2	448
Kobiety	56	37	1	5	501
Wiek					
18-24 lat	59	38	3	0	147
25-34	61	35	2	1	166
35-44	66	30	3	2	137
45-54	64	33	1	2	200
55-64	61	32	5	2	126
65 lat i więcej	44	41	2	14	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	61	32	2	5	353
Miasto do 20 tys.	51	43	3	3	127
20-100 tys.	59	38	2	2	187
101-500 tys.	59	35	4	2	169
501 tys. i więcej mieszk.	63	30	2	5	113
Wykształcenie					
Podstawowe	59	30	1	9	282
Zasadnicze zawodowe	58	37	4	1	242
Średnie	56	41	2	1	325
Wyższe	73	22	2	2	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	76	21	1	2	57
Prac.umysł.niż.szczębla	59	39	1	1	83
Pracownicy fiz.- umysł.	57	37	4	1	87
Robotnicy wykwalifikowani	66	31	4	0	84
Robotnicy niewykwalifik.	58	40	2	0	41
Rolnicy	74	20	4	2	50
Pracujący na własny rach.	53	47	0	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	51	39	4	6	101
Emeryci	48	41	2	8	207
Uczniowie i studenci	69	29	3	0	45
Bezrobotni	67	29	1	2	110
Gospodynie domowe i inni	58	35	0	8	56
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	65	31	1	2	128
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	57	33	9	0	64
sekt. pryw. poza rolnict.	60	39	1	0	191
prywatnym gosp. rolnym	77	16	5	2	45
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	70	29	0	1	108
301-500	58	37	3	2	130
501-900	57	38	1	4	234
901-1200	57	37	1	5	82
Powyżej 1200 zł	55	37	5	3	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	63	30	3	4	266
Średnie	56	38	2	5	414
Dobre	60	35	4	1	268
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	55	38	4	3	85
Raz w tygodniu	58	36	2	4	455
1-2 razy w miesiącu	62	34	2	2	144
Kilka razy w roku	61	32	3	4	152
W ogóle nie uczestniczy	61	31	2	6	112
Poglądy polityczne					
Lewica	63	31	4	1	125
Centrum	60	37	1	1	269
Prawica	63	32	3	3	299
Trudno powiedzieć	51	38	3	8	254